

N:o 79.

Ank. till Riksd. kansli den 3 maj 1895, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner dels om vissa villkor för åtnjutande af de för statens embets- och tjänstemän bestämda löneförmåner, dels ock i fråga om utredning rörande embets- och tjänstemäns dagliga arbetstid m. m. (1:sta och 2:dra U. A.)

Uti särskilda inom Andra Kammaren väckta, till förberedande behandling af statsutskottet remitterade motioner har herr *A. Hedin* föreslagit,

dels i motionen n:o 86:

att Riksdagen måtte besluta upphäfvande af det i nu gällande lönerегleringsbestämmelser medgifna undantag från förbudet att på en hand förena flere tjänster, så att förbudet, om det funnes ej kunna göras gällande mot nuvarande tjänsteinnehafvare, åtminstone blefve gällande med hänsyn till dem, som utnämnas eller förordnas efter det sådana bestämmelse blifvit utfärdad, samt

att Riksdagen, med samma förbehåll för de fall, der förbudet funnes ej kunna utsträckas till nuvarande innehafvare af statstjänster, måtte besluta det tillägg till nuvarande lönerегleringsbestämmelser, att embets- och tjänstemän ej finge bekläda befattningar vid bolag eller andra föreningar eller inrättningar med ekonomiskt ändamål;

dels ock i motionen n:o 87:

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla att, med hänsyn till behovet af föreskrifter om embets- och tjenstemäns dagliga tjenstgöringstid, Kongl. Maj:t behagade låta från samtliga embetsverk och myndigheter infordra fullständiga uppgifter om de föreskrifter och den praxis, som nu i detta hänseende gälde, dels från grannländerna och så många andra främmande stater som möjligt inhemta upplysningar i samma ämne, samt meddela nästa Riksdag de insamlade under rättelserna, så väl hvad de in- som de utländska förhållandena i detta hänseende anginge, samt

att Riksdagen, för dessa undersökningars verkställande äfvensom för deras offentliggörande, måtte ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett förslagsanslag af 3,000 kronor.

Till stöd för dessa yrkanden har motionären anført, hurusom genom de löneregleringar, som sedan midten af 1870-talet kommit till stånd, grundsatsen, att »hvarje tjensteman, under förutsättning att skälig aflöning honom bereddes, i sin tjenst erhöle motsvarande full sysselsättning och samtidigt innehafvande af annan aflönad beställning kunde undvikas», visserligen så till vida tillgodosetts, att Riksdagen beviljat »skälig», ja, vid jemförelse med embets- och tjenstemäns aflöning och arbetsåligganden i andra länder, riklig lön. Men med afseende å det mot förutsättningen om skälig aflöning svarande anspråket på full sysselsättning i tjensten hade deremot, enligt motionärens förmenande, berörda grundsats icke gjort sig gällande. Något hinder för högt aflönade embetsmän att åtaga sig inbringande bisysslor, ofta till stort antal förenade på en hand, syntes nemligen icke finnas i deras åligganden såsom statsembetsmän; och när de högre embetsmännen föreginge sina underordnade med exempel i detta hänseende, vore det naturligt, att de förre ej kunde klandra, att deras föredöme följdes, eller kontrollera, att den arbetstid, som staten dyrt betalade, ej användes för enskilda göromål. Motionären, som härefter antydningssvis påpekat åtskilliga förhållanden till bestyrkande af nyssnämnda påståenden, har vidare anført, att, då häraf framginge att de löneregleringsbestämmelser, som af Riksdagen antagits, icke visat sig tillräckliga att förhindra missförhållanden af angifven beskaffenhet, en komplettering af dessa bestämmelser syntes vara erforderlig. I sådant afseende har motionären ansett, »dels att löneregleringsbestämmelsernas förbud mot att med ordinarie befattning förena annan tjenst å statens, Riksdagens eller kommunens stat, med mindre den »finnes icke vara hinderlig» för skötseln af den förra, i

fråga om en stor mängd af tjänster bör blifva oinskränkt och ovilkorligt, emedan det medgifna undantaget är egnadt att göra regeln illusorisk, dels att dertill bör läggas förbud mot innehafvande af befattningar i bolag och åtskilliga andra inrättningar, dels att bestämmelse om viss daglig tjänstgöringstid bör meddelas.»

Om de två förstnämnda yrkandena ansåges icke kunna göras gällande mot nuvarande tjänsteinnehafvare, så funnes deremot intet hinder att till efterrättelse äfven för dem påbjuda en föreskrift af sistnämnda slag.

För de af motionären ifrågasatta bestämmelser vore föredömen att hemta från andra länder, och har motionären i sådant afseende angifvit vissa föreskrifter i den utländska lagstiftningen.

Vid de löneregleringar, som från och med år 1876 blifvit genomförda, har Riksdagen bland andra villkor för de nya löneförmånernas åtnjutande i allmänhet stadgat icke blott, såsom motionären påpekat, att med innehafvande embete eller tjänst icke må förenas annan tjänst å rikets, Riksdagens eller kommuns stat, utan äfven att dermed ej heller må förenas annan tjänstebefattning, med mindre den finnes icke vara hinderlig för fullgörande af tjänstgöringen i förstnämnda befattning. Med få undantag äro dessa bestämmelser gällande för embets- och tjänstemän vid de centrala embetsverk, som sedan ofvanberörda tidpunkt undergått lönereglering, liksom ock för åtskilliga andra tjänstemannacorpser, deribland de till landsstaten hörande tjänstemännen, af hvilka dock en del — öfver hufvud de lägst aflönade — äro fritagna från förbudet att innehafva befattning på kommuns stat. Såsom häraf framgår, innefatta de nya löneregleringsbestämmelserna i allmänhet oinskränkt och ovilkorligt förbud för innehafvare af ordinarie embete eller tjänst att härjemte åtaga sig annan tjänst å rikets eller Riksdagens samt i de flesta fall äfven å kommuns stat. Deremot kan, enligt samma bestämmelser, tjänstebefattning af annat slag än de nu nämnda förenas med ordinarie statstjänst, så vida icke derigenom försakas hinder för fullgörande af de med sistberörda tjänst förenade göromål. Detta stadgande synes utskottet vara i princip fullt riktigt. Om än de till hvarje statstjänst hörande åligganden i regeln böra så afpassas, att de gifva tjänsteinnehafvaren full sysselsättning, måste dock, när göromålen för hvarje särskild tjänst måste bestämmas med hänsyn till den arbetskraft och duglighet, som i allmänhet kan förutsättas hos dem, som deråt egna sig, inträffa, att för en tjänsteman med mer än vanlig arbetsförmåga och skicklighet tjänsten lemnar någon tid öfrigt till annan

sysselsättning. Det bör ock tagas i betraktande att en del statstjänster med afseende å den jemförelsevis ringa aflöning, som dertill anslagits, uppenbarligen icke kunna vara afsedda att helt och hållet taga sina innehafvares arbetskraft i anspråk. Med hänsyn till dessa förhållanden synes det icke billigtvis böra förmenas en statens tjänsteman att använda den tid, som tjänstens förrättande kan lemna honom ledig, till annan verksamhet vare sig för skötande af enskilda affärer och uppdrag eller för bestridande af med arfvode förenade tjänster. Dock måste noga tillses, att icke härigenom statstjänstens fordringar varda i någon mån åsidosatta. Den föreskrift i detta syfte, som är i löne-regleringsbestämmelserna intagen, torde emellertid, enligt hvad utskottet har anledning antaga, icke på ett fullt betryggande sätt förhindra missbruk härutinnan. Berörda föreskrift synes visserligen innebära, att tjänstebefattning af ifrågavarande beskaffenhet icke får mottagas af en statens tjänsteman, utan att i hvarje särskildt fall blifvit pröfvadt och befundet, att sådant icke är för statstjänstens skötande hinderligt; men då närmare stadgande saknas beträffande den ordning, i hvilken sådan pröfning bör ske och tillstånd till tjänsters förening medgifvas, torde man icke ega full säkerhet att statens rätt i detta afseende alltid varder nöjaktigt beaktad. Utskottet, som, enligt hvad ofvan blifvit anfördt, icke kan biträda motionärens åsigt om lämpligheten af ett ovillkorligt förbud för statens tjänstemän att innehafva enskilda befattningar, anser emellertid angeläget, att åtgärder vidtagas till förebyggande af missbruk i detta hänseende. Men för bedömandet af hvad som bör i sådant syfte åtgöras, torde närmare upplysningar angående hithörande förhållanden vara af nöden. Det synes nemligen böra utredas, dels i hvilka fall och i hvilken omfattning statstjänster af olika lönegrader för närvarande äro förenade med andra tjänstebefattningar dels ock i hvad ordning frågan om tillstånd till sådan förening af tjänster plägar af vederbörande pröfvas. Då utredning i berörda afseenden endast genom Kongl. Maj:ts försorg kan åstadkommas, torde Riksdagen böra härom göra framställning till Kongl. Maj:t och dervid tillika anhålla, att Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande hvilka åtgärder, som kunna anses erforderliga till förebyggande af missbruk genom tjänsters förening.

Hvad vidare angår frågan om embets- och tjänstemäns dagliga tjänstgöringstid har motionären ansett omständigheterna påkalla särskilda föreskrifter i detta afseende. Enligt motionärens tanke skulle sådant vara erforderligt för att förhindra försummelser i tjänsten och för att af tjänstemännen vinna en större arbetsprodukt. Utskottet kan icke dela motionärens uppfattning om dylika bestämmelsers behöflighet

eller lämplighet med afseende på alla statstjänster. Åtskilliga bland dessa äro visserligen af den beskaffenhet, att de dermed förenade åliggandena icke lämpligen kunna utföras annat än å embetsrummet; men å andra sidan kan för en stor del befattningar, deribland några af de mest ansträngande, arbetet, åtminstone till största delen, utföras i hemmen med lika godt och stundom bättre resultat än i statens embetslokaler. Vid dessa förhållanden skulle tvånget att under en längre tid af dagen vistas å embetsrummet uppenbarligen vara mera till hinder än gagn för tjänstens behöriga förrättande. Det bör ock tagas i betraktande att vid de flesta tjänster göromålens mängd är i hög grad vexlande under olika delar af året, hvarför en reglementerad tjänstgöringstid, huru den än bestämdes, måste visa sig stundom onödigt lång och stundom alldeles otillräcklig för göromålens utförande. Om utskottet sålunda måste anse, att med afseende å ett stort antal tjänster föreskrifter om viss daglig tjänstgöringstid å embetsrummet ingalunda skulle vara lämpliga, kan det å andra sidan icke bestridas, att i vissa fall dylika föreskrifter äro af behovet påkallade. Oafsedt nödvändigheten af chefernas närvaro å embetsrummen för arbetenas öfvervakande, eger nemligen allmänheten rätt att fordra, att de embets- och tjänstemän, som den behöfver anlita, skola vara härför tillgängliga under en bestämd tid på dagen. I regel torde ock bestämmelser härom vara i embetsverkens arbetsordningar eller eljest meddelade, men då allmänhetens berättigade anspråk härutinnan icke torde vara fullt tillgodosedda, synes motionärens ifrågavarande framställning böra föranleda en Riksdagens skrifvelse till Konungen med anhållan om utredning beträffande de föreskrifter och den praxis, som med afseende å statens embets- och tjänstemäns dagliga tjänstgöringstid för närvarande äro gällande. Då de i utlandet meddelade bestämmelser i detta hänseende endast i ringa mån torde vara tillämpliga å våra förhållanden, samt förevarande fråga väl synes kunna härförutan bedömas, anser utskottet berörda utredning böra inskränkas till embets- och tjänstemännen i vårt eget land. Vid sådant förhållande torde ock det anslag, som motionären äskat hufvudsakligen med hänsyn till kostnaden för anskaffande af upplysningar från vissa främmande länder, icke vara behöfligt.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt hemställer utskottet:

- a) att herr Hedins i motionen n:o 86 framställda förslag icke må till annan Riksdagens åtgärd föranleda, än att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, att Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa ut-

redning, dels i hvilka fall och i hvilken omfattning statstjänster af olika lönegrader för närvarande äro förenade med andra tjänstebefattningar, för hvilka lön eller arvode erhålles, dels ock i hvad ordning och efter hvilka grunder frågan om tillstånd till sådan förening af tjänster af vederbörande pröfvas, äfvensom jemte öfverlemnande af denna utredning för Riksdagen framlägga förslag till de åtgärder, som kunna anses lämpliga till förebyggande af missbruk genom tjänsters förening;

b) att Riksdagen, i anledning af hvad herr Hedin i motionen n:o 87 föreslagit, må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa och till Riksdagen öfverlemna utredning i fråga om nu gällande bestämmelser och praxis beträffande statens embets- och tjänstemäns dagliga tjänstgöringstid; samt

c) att det i sistnämnda motion af herr Hedin väckta förslag om beviljande af ett anslag å 3,000 kronor icke må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 3 maj 1895.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS PERSSON.

Herr C. Lundeberg har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i förestående ärendes behandling inom utskottet.